

ШЫН

Совет Энциклопедия Коммунисттик партиясынын
Тыва областы болгаш Кызыл хоорей комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын област Совединин органы

1925 чылда
УКРАИНАДА

1953
ДЕКАБРЬ
17
ЧЕТВЕРГ
№ 243 (2928)
6Р19) 20 КОП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

УКРАИНАНЫҢ РОССИЯ-БИЛЕ
КАТАП КАТЫШКАНЫНЫҢ 300
ЧЫЛ ОЮНГА Совет Укра-
инада (1 арын).
Бистяк областа (1 арын).
ПАРТИЯЖИ АМЫДЫРАЛ.
К. Санжжал.—Үндүргөн шитпир-
лерини куусалдына качаар боттан-
дырып турар бис (2 арын).

В. Натальин.—Комсомолчу про-
пагандистин дуржулгазы (2 арын).
Е. Зубова. Бижик билбес чорукту
шитпирлиг ууткаар (2 арын).
Х. Тембирель.—Улуг-Хем район-
уну хереклекчилер кооперациязын-
да (2 арын).
М. Емельянец.—Бүдүрүлгенин
бедик культуразы — продукцияны

шынары экижидеринин үндезини
(3 арын).
М. Котов.—Тайбыны камгала-
ры—бүгү улустарына херээ (3
арын).
РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР
(3 арын).
Н. Захаров.—Делегейде болуп ту-
рар чоруктарына допчулалы (4
арын).

РАЙОН ПАРЛАЛГАЗЫНЫҢ ЧУГУЛА СОРУЛGAZY

СЭКП Төп Комитетинин сентябрь
Пленуму көдээ ажил-агыйын улам
ынай хөгжүдеринин улуг программасын
айткан. Оон куусалдына болза,
бистин чуртууска көдээ ажил-агый
продуктуларынын болгаш чык үлет-
пүргө чиг-эттин элбешилин тур-
гузарынын сорулгаларын практикага
күүседиринге чогуур органы бээр.
Коммунисттик партия болгаш Совет
казак улустун херектел бараннар-
ын бүдүрүлгенин шитпирлиг
көдүрүшкүсүнүн организастап тур-
ар.

Партиянын Төп Комитетинин
Пленуму болза, социалисттик чарыш-
тын чоруп турарын, колхоз тургузуу-
нун муракчы дуржулгазын болгаш
партия, совет органнын көдээ
ажыл-агый талазы-биле практиктин
ажылын калбаа-биле чырыдарын
топ болгаш чер-черин солуннар-
га күлэткен. Солуннарнын идея-
политиктиг денелин бедидеринин
херээнге партия улуг кичээнгейни салып,
ажыл-агый болгаш культура
тургузушкунунга парлаганын мо-
билизациячы болгаш организастагы
ролон күштүлдүрүлгенин дугайында
аг чок сагыш салып турар.

Районнар солуннарнын күлэткен
болза, партиянын болгаш казак-
тың политиказын база хемчегле-
рин пропагандалаарына үндөз-
лөш, тодаргай фактыларга дайны-
шаан, чонку идея-политика талазы-
биле кижиздерин, салдырган сорул-
галарын чедийшиктин шитпирлээ-
ринге көдээ ажил-агыйнын ажил-
ишчилерин организастаары болур.

Партия организастаарынын болгаш
көдээ ажил-агый органнын
ажылын СЭКП ТК-нын Плену-
мунун салган негелделеринин денели-
нге чедир эде тургузар чорук бистин
областа ам-даа дыка оожум чо-
рутууну турарын фактылар херек-
челер турар, иччаарга районнар
солуннары бо херекке кошкык киржиш
турар. Көдээ ажил-агый айтыр-
гыларын чырыдар талазы-биле район
парлаганын ажалында улуг чет-
пестер бар.

Районнар солуннарнын ар-
ынарында колхозтар даргаларын шилип
алырынын болгаш кижизидеринин
талазы-биле ажил конугу кошкык
чырытылып, көдээ агрономнар,
зоотехниктер болгаш механиктер
шилип алышынынын канчаар чо-
руп турары барык-ла парлаганын
турар. Көдээ ажил-агыйн кайы-
хымаан чок көр, ажуметсиз ажил-
дакчыларын солуннар редакциялары
сыйгалап илеретпей турар.

Парлаганда шүгүмчүлөө — чет-
пестерин ууткаарынын күчүлүг чеп-
сээ. Районнар солуннары чидиг, ха-
ны болгаш тодаргай шүгүмчүлөөдөр
ин калбартпайн турар болгаш херек-
ти эсүлүг шыны-биле организастаары-
нга күзөл чок. ажил-агыйжы эвес,
фактыларын оюп эртип турар.

Областын көдээ ажил-агыйын
хөгжүдеринге бар бүгү аргаларын
багай ажиллап турарын, илангы,
Улуг-Хем, Чаа-Хөл болгаш еске-даа
районнарнын дыка хөй колхозтарын-
да мал ажылынын хөгжүлдези, та-
раа культураларынын дүжүттүү пар-
тия ТК-нын сентябрь Пленумунун
негелделеринге дүшпейн турар деп
СЭКП обкомунун VIII пленуму дем-
делгезин.

Областа көдээ ажил-агыйнын кан-
чаар-да аажок чугула сорулгалары
турза-даа, мал ажылынын хөгжүл-
десинин, дүжүттү бедидеринин, ма-
шина-трактор станцияларынын ажи-
лынын болгаш көдээге полит-мас-
салыг ажалды экижидеринин айты-
рылары бо үеге чедир-ле районнар
парлаганын кичээнгейинин тө-
вүнде эвес. Чөөн-Хемчик районун
«Ленинчи орук» солуну (редактору
эш Семенов) колхозтарда херектеринин

байдалын ханзы-биле анализте-
вейн, тус-тус көдээ ажил-агый ар-
тельдеринде улуг четпестерин оюп
эртип турар. Чижээ, Сталин аттыг
колхозта (даргазы эш Ревнюк) мал
кыштагладышынынын организа-
ташынында, нитинин мал ажи-
лынын баш санын өстүреринин бол-
гаш оон продуктулуг чоруну бедиде-
ринин планын куусалдына улуг
четпестер бар, иччаарга-даа район
солуну партия эге организастаары-
нда, колхоз баштаар черин-даа
ажыл-херекчи, принциналдыг эзу-
биле шүгүмчүлөвезин.

Тракторларын болгаш көдээ
ажыл-агый машиналарынын чогуур
өйүндө болгаш бедик шынарлыг бе-
леткели ам келир чакы хову ажи-
ларын чедийшиктин чорудары дээш
демиселге шитпирлиг уjur-дуз-
лаг. Декабрь 10-да байдалды эзу-
гаар алгаш көөргө, тракторлар сеп-
телгезинин планын Бай-Хаак МТС
53 хуу, Кызыл-Мажалык МТС—45
хуу, Бий-Хем МТС—41 хуу болгаш
Шагаан-Арыг МТС—37,5 хуу күү-
сеткен. Тес-Хемин машина-трактор
станциясында септелге ажилын кон-
чуг багай организастаан. Ында ме-
ханизаторлар ортузунда полит-мас-
салыг ажил чорувайн турар, соци-
алисттик чарыш калбарбаан болгаш
куш-ажыл чуруму конугу куду бай-
далда. Районнар солуннары «Ком-
мунист», «Чаа амыдырал», «Кызыл
тук» болгаш «Бурунгаар» септелге
ажылында четпестерин ханы шүгүм-
чүлөп, анализтээринин орунга, чүг-
лө информастыг материалдар пар-
лаары-биле кызыгаарлатынып тур-
ар.

Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Танды
болгаш Тес-Хем районнарнын солун-
нарнын редакциялары колхозтарда
үзүн фондуларынын урушкуну
нун дугайында, оларнын үнүштүүнү
хынаар болгаш чогуур шынарлыг
чедир дугайында база сагыш сал-
байн турар. Солуннар болза, колхоз-
тарда болгаш совхозтарда кышкы
агротехниктиг хемчеглерин чорудуп
турарын чырытпайн турар, үш чыл
хуусаалыг агро-зоотехниктиг курс-
тарын ажалын экижидер дээш
демисешпейн турар.

Районнар солуннарнын чугула
сорулгазы болза, көдээ ажил-агый
дугайын ханы, үргүлчү болгаш хер-
екти билери-биле чырыдары, СЭКП
ТК-нын сентябрь Пленумунун төгү-
лүг шитпирлерин амыдыралга че-
дийшиктин боттаандырыныч көдээ-
нин ажил-ишчилерин мобилизастаары
болур. Колхозтарын, МТС-терин
болгаш совхозтарын, партия
организастаарынын болгаш чер-чер
Советтеринин практиктин ажалынче
ханылап кирери, четпестерин шитпир-
лиги-биле илередири, муракчы
дуржулганын шингээдири болгаш
калбаа-биле непередири, колхоз-
тарнын удуртукчу кадрларын шилип
алырынын болгаш кижизидеринин
херээнге шынгы кичээнгейни са-
лыр чугула.

Совет кижилеринин материал-
амыдыралдыг херекелдеринге бю-
рократсыг чорукту кым-на көргүзөр
болдуур, ол кижилерин солуннарын
арынарынга шитпирлиги-биле сый-
гаалыгышаан, ажалчы чоннарнын
амыдырал айтырыгыларынче үргүл-
чүнүн кичээнгейни салыр херек. Мал
кыштагладышынын чедийшиктин
чорудары, чакы тарылгага үлөгер-
лиг белеткеири, колхозтарга тудуг
планнарынын куусалдына болгаш
еске-даа сонгаарлатынмас ажил-
дарнын куусалдына дээш демисеш-
пишаан, районнар солуннары бүгү
партияжи-организастагы болгаш иде-
ология ажалын денелин көдүрөр
дээш могаг чокка чүткүр уjurлуг.

Эффициентлиг ажалалын 60 хуу бе-
диктен.
Коллектив бар чедийшиктинге
оожургавайн чаа чылга чедийшиктин
еш ужуражып, 1954 чылда эки
ажылдаарын хүлээнип турар.

Чыл планын куусалдына соци-
алисттик чарыштын муракчызы: чо-
лаачы 150 муңчу эш Кожевников он
бир айларнын дургузунда чыл пла-
нын 133 хуу куусалды, 72270 тонна-
километри ажалдаан, эш Зюзин
71902 тоннакилометри ажалдап,
чыл планын 133 хуу, эш Помиков
чыл планын 122 хуу, эш Татарчук—
115 хуу чыл планын куусалды.

Украинанын Россия-биле катан катышканынын 300 чыл оюнга СОВЕТ УКРАИНАДА

Алдарлыг хунге уткүштүр

Харьков. Харьковтун трактор
заводунун коллектив СЭКП
ТК-нын сентябрь Пленумунун
доктаалыга хары кылдыр чыл
төгүзүнгө чедир пландан ажыр
«ХТЗ-7» деп муң тракторларын
кылып турар деп шитпир-
лээн.

Чурукта: цехтин улуг мастери
А. В. Терещенко (солгай тала-
зында) биле обкатчик В. Н. За-
доронийнын пландан ажыр
кылып үндүргөн тракторну хы-
нап турары.
Чуруу Е. Андреевтин.
СЭТА-нын прессклишези.

Чоокта чаа Киевтин, Харьковтун,
Львовтун болгаш еске-даа хоорай-
ларын үлетпүр бүдүрүлгелеринге,
республиканын колхозтарынга, сов-
хозтарынга болгаш МТС-теринге
Украинанын Россия-биле катан ка-
тышканынын 300 чыл болган оюну
1954 чылдын январьда болурунун
дугайында СЭКП ТК, ССРЭ-нин
Министерлер Чөвүлелинин болгаш
ССРЭ-нин Дээди Советинин Прези-
диумунун доктаал үндүргенин дугайында
медээленин беседаларын бол-
гаш номчулгаларын агитаторлар
эрттиргенер.

Киевтин заводтарында болгаш
фабрикаларында, албан черлеринде
болгаш дээди өөредилге черлеринде
лекцияларын болгаш илеткелдерин
организастап турар.

Музейлерде, библиотекаларда дел-
гелгелерин, фотовитриналарын ор-
ганизастап турар. Днепропетровски-
нин төгү музейнин организастаан-
ны делгелгени ажалчы чоннар дыка
улуг сонургал-биле көрүп турар.
Мында украин чурукчуларын эки-
жи туруктарын делгезин.

Ол алдарлыг ойга алдар болду-
ган литература делгелгезин Станис-
лав областын библиотекасында
ажыткан. «Радяньский письменник»
деп ном үндүрер чер «Улуг найы-
ралдын чыл бижилгези» деп чын-
лынын парлаары-биле белеткеп ту-
рар. Анаа украин чогаалчыларын
чус ажыг чогаалдары кирер. Львов-
тун ном парлаар чери «Россия, сэн-
биле мөнгөде» деп литературлуг
альманахты парлаары-биле белет-
кээн.

Металлургтарнын найыралы

Днепропетровскинин Петровский
аттыг заводунун коллективин чур-
тук металлургтары-биле бузулбас
акы-думалышкы найыралдыг. Ук-
раинада шак бо хоочун бүдүрүл-
генин ажалчылары болгаш инженер-
лер Москванын, Уралдын болгаш
Сибиринин муракчы заводтары-
биле дуржулга солчуру дээш үргүлчү
чоруп турар. Олар бүдүрүлгелерин
чартыкчылары-биле чагаалажып
турарлар.

Ол заводтун как экилдирикчиин
Дмитрий Нестеров Кузбасстың бол-
гаш Руставинин мартенчилери-биле

бижилежип турар. Кузнецкин
металлургтары оон бүдүрүлгезинде
чаа-чаа чедийшиктин дугайын
бижири оон дилээн. Эш Нестеров
оларнын дилээн хандырган. Грузин-
нын как экилдирикчилери Нестеров-
тун үлөгерин эзугаар арыг канны
алырын бедидери дээш чаржып ту-
рарын бижээнер.

Заводтун почтазынга Москвадан,
Ленинградтан, Челябинскиден, Та-
гайрогдан болгаш чуртун еске-даа
хоорайларында дыка хөй чагаалар
кээп турар.

Чыл планын хуусаа бетинде

ЗАПОРОЖЬЕ. Осипенковскинин
идик фабриказынын коллективин
улустун херектел барааннарнын
бүдүрүлгенин улугтары дээш ча-
рышпашаан, нити болгаш бараан-
нын продукциян талазы-биле чыл
планын хуусаа бетинде куусеткен.
Фабрика он бир айларнын дургузу-
нда эрткен чылдын ол-ла үезинден
бүдүн чартык катан хөй идикти кы-
лып үндүрген.

Осипенковскинин идик кылыкчы-
лары чуртка 1,5 миллион рубльдин

пландан ажыр орулгазын берген
болгаш камнап алганы алгы чүү-
лүндөн 2 муң эш идикти немей кы-
лып үндүрген.

Станислав областын Гвозденский
районунун көдээ ажил-агый артель-
деринин колхозчулары күрүнеге
тапкы дужаалгазынын планын
ССРЭ Конституциянын хуңунге
алдар кылдыр декабрь 1-де 104 хуу
куусеткенин рапорттаанар.
Күрүнеге тапкы дужаалгазы кол-
хозтарда үргүлчүлөп турар.

Беш чылдын планын куусеткенер

КРАМАТОРСК. Аар машина ту-
дуушкунунун № 4 чымалда цехинин
слесари Сергей Гастичев бешки
беш чыл планынын эгезинден бээр
он чылдын нормазын куусеткен.

Хоорайнын бүдүрүлгелеринин үш
муң ажалчылары беш чылдын
нормаларын бо чайнын эгезинде-ле
куусеткенер.

БИСТИН ОБЛАСТА

Чогаалчы-биле ужуражышкын

Чоокта Кызылдын башкы инсти-
тудунга студенттеринин чогаалчы
эш С. А. Сарыг-оол-биле ужура-
жышкыны болган.
Ужуражышкына чогаалчы эш
С. А. Сарыг-оол бодунун чогаал
ажылын чугаалавышаан, тыва анык
чечен чогаалды моон сонгаар
улам сайзыралды сорулгаларын
дугайында солун беседаны кылган.
Студентилер, чогаалчынын беседана
чугаалаан эки арга-сүмезинге өөрүп
четиргенин илереткенер.
Чогаалчы-биле ужуражышкын
солун байдалга эрткен.

Нияттын малынын өзүлдөзү дөш

Өвүр районун Дус-Дагда «Тор-
галыг» колхозтун малчыны эш Күс-
кел-оол чуртка мал ажылын хөгжү-
дөр дугайында партиянын болгаш
казактын шитпирин ханы өөрөнмү-
шаан, ону амыдырал кырында эрест-
ти боттаандырып турар.

Эш Күскел-оол 1950 чылдан эге-
лээш, төрөөн колхозунун нитилеш-
тирген 152 хоюн 590 баш чедир өс-
түр азырап берген. База ол үенин
дургузунда шингээдип алган дур-
жулгазын болгаш мал өстүреринин
талазы-биле зоотехниктиг негелде-
лерин чөп ажылдап тургаш, бо чы-
лын төрөөн 182 хоюндан 213 хура-
ганнарын бүрүн доруктуруп алган.

Малынын күзөг, казат болгаш
кыштаглаарында кажааларын сеп-
телгезин чогуур үезинде дооскаш,
эш Күскел-оол бо чылын бир чаа

кажааны немей тудуп алган. Малы-
нын ышкы чыир сизигини боду кес-
кеш, кыштаанда белеткеп алган.
Мал өстүреринин ажалынга кызы-
маан үнелеп көргөш, колхоз баш-
таар чери анаа 15 баш анай, хура-
ганын куш-хүнүн немелде төлөвир-
инге тывыскан.

Колхозтун малчыларында шак
ышдыг дуржулгалыг муракчылар
хөй. Ылангы эш Сүндүү бо чылын
156 хоюн 323 баш чедир өстүргөн,
ол күш-хүнүн немелде төлөвиринге
5 хураганнар болгаш 100 ажыг
рубль алган.

Көдөөгө шөф

Колхозтун организаста ажил-агыйн
быжыдар талазы-биле партиянын
болгаш казактын шитпирлерин күү-
седиринге Чыргакыда бүдүрүлгенин
ажылчы, албан хаакчылары Чөөн-
Хемчиктин Калинин аттыг көдээ
ажыл-агый артелини шөфке ап, кол-
хозтун тудуунга херектелэр ыяш ма-
териалын сөөртүп экеп бээр-биле
кады, чакы тарылгага белеткели
чорударынга база еске-даа чүүлде-
ринге үргүлчү херек кырында дуза-
лажып турарлар.

Ол дузаламчынын ачымы-биле
колхозта ажил хайнышкынын чо-
руп, 20 кижиге составтыг тудуг ыяш
белеткээринин бригаданы эки ажил-
дап турар. Келир 1954 чылда 54
колхозчу өрөгелерин чаа культурун
бежынарже кийрер деп сорулганы
салып алган ажалдап турарлар.

Колхозчу тудугжу

Эрзин районун Нарын сумузунда
«Коммунизмче орук» колхозтун кол-
хозчузу эш Кунаажал 3 чыл иштин-
де тудугта ажалдап келген. Баштай-
гы дээрзинде ол тудуг ыяш чоноп
турган. Бодунун куш-ажылынга
кызымак чүткүлдүг, ажалдын арга,
техниканын шингээдип алырынга
кичээнгейин салып турганы-биле эш
Кунаажал ам эжики, рама, бажың
иштинин херекселдери—орун, сан-
дай, стол дээр ышкыш чүүлдерин
кылып турар апарган.

Куш-ажылга ак-сеткилдиг хамаар-
лыга оон хууда амыдыралынын
экижиринге кол үндезин болган.
Колхозтун баштаар чери анаа чы-
лыг, чырык болгаш делгем чаа ба-
жыңны берген. Эш Кунаажал мате-
риал талазы-биле база хандыртын-
ган. Бажынынын ишти культурун,
стол, сандайлар, чем шкафы база
еске-даа эт-херекселдер-биле дол-
дунган. Эш эки ажил-ишчи дээр ону
колхозчулар хүндүлөп, мактап
турар.

Коллективтиг ажил-агыйга кире-
нинин, бодунун мурунда салдырган
даалганы хажык чокка, эш эки күү-
седип турганынын, нитинин херээ
дээр кызып келгенин түнелинде
Кунаажалтын амыдыралы иччаар
чаартырган болгаш моон сонгаар-
даа улам экижир.

Эш Кунаажал чүлге колхоз бүдү-
рүлгезинге эвес, харын хөй-ниитин
ини ажалларынга база идепкейлиг
кирип турар.

Колхоз төвү өзүп турар

Өвүр районун Саглыда «Кызыл-
тук» колхозтун төвүнде культура-
амыдыралдын, бүдүрүлгенин база
чуртталганын тудуу өзүп турар. Өг-
лерден чаа культурун чагаайжыт-
кан бажынарже колхозчулар кө-
жүп кирип турарлар. Келир чылдын
тудуг ыяшын белеткээр колхозчу-
лар идепкейлиг ажалдап турарлар.

Ажалчы чонун кадык-камгалаалына

«Кызыл сылдыс» көдээ ажил-агый
артелинде медпункт эргелекчи эш
Коньшев ында ам 3 чыл ажып ту-
рар. Чонун кадыкшылы дээр оон
ак-сеткилди, кызымак чорун чүлге
ол колхозта эвес, Эрзин районда
безин сурагып апарган.

Медпункт чугула эмнер талазы-
биле үргүлчү хандыртынган турар,
апаа эмнедип келгенерге ээлдек,
оларга хүнүн кайы-даа шактары-
нда дуза көргүзериңе белең. Эш Ко-
ньшеваны колхозчулар улуу-биле
үнелеп турар.

Колхозта эге школанын санитар-
лыг байдалын үргүлчү хынап, өөри-
ничилиринин хевин, чемин, селгүсү-
телгезин көрбүшаан, медицина та-
лазы-биле беседаларын организаст-
тап турар. Ол ышкыш колхозчулар-
нын культурун чуртталга амыдыра-
лынга, бичин урулгарын шын өс-
теринге холбашкан лекцияларын ба-
за чорудуп турар.

П А Р Т И Й Ж И А М Ы Д Ы Р А Л

Үндүргөн шийтпирлерниң күүселдезин канчаар боттандырып турарымыс

Партияның шийтпирлерин амыдыралга боттандырып, оларны күүселдезин хун бүрүде доктаамал контролдап турарын партияның Уставы эге организациялардан шыгы негеп турар. Анаа үндөзлөш Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозта партия эге организация шийтпирлерин күүселдезинге болгаш кадрлар ортузунга чорудар ажылга онза кичээнгейн салып, партияның үндүргөн шийтпирлерин багай эвес боттандырып келген.

1952 чылдын октябрь айдан бээр эге организацияның бүгү кижигүнерин хуралын 26 удаа эрттирин болгаш ух хуралдарга Коммунист партияның Совет чазактың үндүргөн чугула доктаал шийтпирлерин чугаалажып, колхозтун организас, ажал-агыг тургузун улам быжык-лаар хемчеглерниң талазы-биле хей сангыг шийтпирлерин үндүргөн. Партия хуралдарында колхозтун баштаар чериниң, бригадирлерин болгаш колхозта комсомол комитетиниң секретарының илеткелдерин үргүлчү дыйнап, чогуур шийтпирлерин хүлээп ал келген бис.

Улгатыр катышкан колхозта партия эге организация шийтпирлерин күүселдезин контролдап хынаар ажылга эг-не дуржулгаг болгаш шымар биллиги ажалдакчыларын, эге организацияның бюро кижигүнерин кириштирген. Суму Советиниң даргазы эш Бора-Көже, колхозта школа эргелекчи эш Олжучай, колхозтун бухгалтер эш Кызыл-оол, комсомол комитетиниң секретары эш Сержиимаа, суму Советиниң секретары эш Достай-оол болгаш өскелер-даа партия шийтпирлерин күүселдезин контролдаар ажылга үргүлчү илепкеллиг киржиң келгенер.

Эрткен өчтөттүг үенин иштинде партия хуралдарында шийтпирлерин күүселдезин дугайында айтырыгын 12 удаа тургузуп чугаалашкан. Колхозта тудуг болгаш хову, мал ажылынын, школа, херэжөөн ортузунга чорудар ажылдын, партия агитация-массалыг ажылдарың талазы-биле үндүргөн шийтпирлерин күүселдезин ханып көргөн.

1953 чылдын июль 15-те школа септелдезин дугайында шийтпирин партия эге организация үндүргөн. Ук шийтпирин күүселдезин хынап көөргө, күүсетинген болган. База 1953 чылдын сентябрь 16-да «Бүгү иштинин ыявыла өөредилгезин дугайында» суму Советиниң даргазы эш Бора-Көжениң илеткел дыйнап, тодаргай доктаалды партия эге организация үндүргөн турган. Оон түнелинде колхозка бүгү-иштинин улус өөредилгези багай эвес организастыгын. Школа назылыг урууларны школаже бүрүн хаара тудуп, бо өөредилге чылында колхозтун школазында 231 бичин уруглар өөренип турар. Школа одаарыш-биле бүрүн хандыртган. Бижикти билбес чорукту узуткаар болгаш биче билерини өөредир соруда-биле 7 кезек черде организастап тургускан 82 киж дыйнакчыг бижик бөлгүмнери ажалдап турар.

1953 чылда колхозка бердинген «Тудуг планын күүседир хемчеглерин дугайында» айтырыгын бүгү колхозчуларын хуралында болгаш колхозтун баштаар черинге тургузуп чугаалашкан, тодаргай шийтпирлерин үндүргөн. Ук шийтпирлерин күүселдезин эге организацияның талазындан үргүлчү контролдап, практиктиг хемчеглерин чангыс удаа эвес ап чоруткан. Бо чылын колхозка бердинген тудуг планы октябрь айда чедишкенин күүсетинген. Блангы 17 чуртталга бажынары тудар планын тургаш, 28 чуртталга бажынарын туткан. Мал кажааларындан 670 баш мал кирер 3 кажааларын кылар тургаш, 930 баш мал кирер 4 чаа эки шынарлыг кажааларын туткан. Культура-амыдыралды болгаш бүдүрүлге тудугларының талазы-биле бир уруглар ислизин, мал эмнелгезиниң бажынын ажылгала кирген, база колхозка чаа электростанцияны, 200 тонна тарда кирер складты, көдээ ажал-агыгын чепсек-херекселдерин шыг-жаар бир сарайн ажылгала кирген. Ам бүгү колхозчуларын 90 ажыг хуузу культурут бажың амыдыралыңе бүрүн шилчезин болгаш колхозта ийи школа, эмнелге черлер, клуб, чунар-бажын, колхозтун дээрбези болгаш магазин, дарганнаар чер, автомашиналарын гаражи ажалдап турар. Колхозтун столер пехин, хөй-иштинин черлеринге болгаш колхозчуларын хууда хемчеглери-биле эрткен он айларын иштинде 41 «ангыг» скамейкаларын, 32 столдарын, 25 сакайгаларын, 6 эки шынарлыг шкафтарын кылган.

«1953 чылдын часы тарылгазын»га белеткел ажылдарының канчаар чоруп турарынын дугайында» айтырыгын март айда бүгү колхозчуларын хуралында шийтпирлээ. Бүгү колхозчуларын ол хуралында үндүргөн шийтпирин күүселдезин дугайында айтырыгын апрель айда партия эге организацияның бүгү кижигүнерин хуралында чугаалажып, эге организация секретары эш Белектин илеткелин дыйнап. Партия эге организация организастыг хемчеглерин база катап ап чорутканын түнелинде колхоз часы тарылганын планын чогуур үезинде күүсеткен.

1953 чылдын август 31-де «Дүжүт ажаап алышының болгаш күрүнеге тараа дужаалдазын чоруп турарынын дугайында» колхоз баштаар чериниң даргазы эш Настык-Доржун илеткелин партия эге организацияның бүгү кижигүнерин хуралында алган болгаш күрүнеге тараа дужаалдазын планын күүселдезин, дүжүт ажаап алышыкын кыска хуусаанда чедишкенин чорударын колхозтун баштаар черинге, партия эге организацияның бюрозунга хуралдан хүлээткен турган. Ук хуралдарын үндүргөн шийтпирлерин күүсетинип, күрүнеге тараа дужаалынын планын сентябрь 10-да 100 хуу, дүжүт ажаап алышыкын сентябрьның 20-де бүрүн дооскан.

«1954 чылдын часы тарылгазын»га белеткел ажылдарынын чоруп турарынын дугайында» хову бригадир эш Манзыркының илеткелин ноябрь 14-те партия эге организацияның бюрозунга дыйнап. Илерээн болза, колхозта үрезин уруп алышыкын чайгы, күсүкү чер аяларгазынын планын күүсетинген. Чепсек-херекселди септелгези шагдала эгелей берген. Бо күзүн 13 километр дурттуг чаа буганы каскан. Бригадаларга 3 кезек черге доктаамал тургаларын тудугларын, хову столовазынын тудуун бо күзүн тудуп эгелээ.

Хуралдарга коммунисттерин болгаш колхозчуларын шүгүмчүлөдди саналдарында дыйнагыр болуп чорук күүселдезин хыналдазынын база бир чугула кезээ болур. Ону барымдалаш партия эге организация партия хуралдарына коммунисттерин шүгүмчүлөдди саналдарынын күүселдезин дугайында айтырыгын бүгү кижигүнерин хуралында тургузуп чугаалашкан. Эге организацияның өчтө-сонгудалыг хуралына коммунист эш Бора-Көже болгаш өскелер-даа шийтпирлерин контрол-хыналдазын улам экижилерин эге организацияның бюрозундан негеп турган. Ону эге организацияның бюрозун бодунун бүгү ажал-чорудулгазынын кичээнгейниң төвүңе тургускаан.

Партия эге организацияны 1953 чылдын май айдан бээр партия-политиктиг болгаш агитация-массалыг ажылдарын дугайында айтырыгын партия хуралдарына үш удаа чугаалажып, чугула шийтпирлерин үндүргөн. Ам колхозта 50 киж дыйнакчыг партияның политкоказы болгаш 2 политбөлгүмнери ажалдап турар. Олар бо өөредилге чылында чангыс-даа кичээл үспээ, оон-биле кады 25 киж дыйнакчыг 3 чыл хуусаалыг агро-зооветеринарлыг курстун кичээлери доктаамал чоруп турар. Партия эге организацияны пропаганда-дистер-биле ажылды элээн экижиткен, пропагандист эштер Настык-Доржу, Белек, агроном Замушяева, зоотехник Шенгирбен кичээлдерге эки белеткедиг кээп турар.

Эге организацияның бюрозун колхозчулар ортузунга агитация-массалыг ажылды экижилдеринге чугула кичээнгейн салып, колхоз бүдүрүлгезин бүгү участоктарында 23 агитаторларын быжыглан. Агитаторлар эштер, Бора-Көже, Кенден, Сүмбүү болгаш өскелер-даа кызымк ажалдап турарлар. Партия эге организацияны хана солуну ай санында үргүлчү үнүп, бригадаларда агитликтор болгаш колхозтун көргүзүг, хүндүлөт самбыралары доктаамал тургустунган. Оон-биле кады колхозка бердинген 1954 чылдын солун чагылызынын планын ноябрь 15-те чүгле күүсеткен эвес, харын чамдык область чагылгалары пайдан ашкан.

Бригадаларда болгаш фермаларда күш-ажылдын бүдүрүчүлүгү, сагыла-чуруму экижээ. Социалтиг чарышты калбартканы-биле мурнакчыларын саны өскөн. Тудуг бригадалында эштер Кандабай, Куулар, Ил, Козур-оол, Белек-оол, Ко-чаа олар ажал нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип келгенер. Блангы эш Кожа болза, сезонун үенин иштинде колхозка эки шынарлыг 16 печкаларын кылган. Колхоз-

тун мал фермазында мурнакчы малчынар: эш Бопай 57 төрөөн беден 57 кулунну, эш Очур 50 төрөөн инектен 50 бузааларын, эш Дамаажык 222 төрөөн хойдан 272 хураганнарын, эш Дагба-Доржу 229 төрөөн хойдан—232 хураганнарын бүрүн камгалап алганнар. Мал ажылында турар колхозчуларын материалдыг хандырылганын улам экижилдер со-рулга-биле бо чылын кыштагаларда 4 чуртталга бажынарын тудуп, 60 эш кидис идиктерин малчынарга тускай үлөп бербишаан, 700 килограмм дүктү база берген. Оон ынай СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун доктаалына үндөзлөш, бүгү колхозчуларын ишти хуралынын шийтпирин-биле күш-хүнүң барымдалап тургаш, тараа болгаш ашка авансыын колхозчуларга тывыскан. Оң иштинде колхозтун чамдык малчынары бир тонна 700 килограмм чедир тараан, 1500 хире рубльди баштайгы авансыга алганнар.

Колхозта тускай эртемниглер болгаш колхозчу кадрлар-биле доктаамал ажал—күүселдезин хыналда-зы-биле тудуп харылаалыг. Оон барымдалаш, партия эге организацияны бригадирлерин болгаш ферма эргелекчилерин семинарын, өөредилгелерин, тускай хуралдарын үезде организастап эрттирип турган. Оон түнелинде бригадирлер эштер Ундун, Манзыркыч, ферма эргелекчиз эш Кенден олар 3—5 чыл ажыг стажтыг ажалдап, онаашкан ажалында боттарынын мергежилни улам бедидип турарлар. Ам колхозта четчир сангыг агроном, зоотехниктер болгаш 16 башкылар.

Колхозта партия организастыг, бодунун болгаш үстүкү органианын үндүргөн шийтпирлерин күүселдезин үргүлчү контролдап келгенини түнелинде колхозтун организас, ажал-агыг тургузуу улам-на быжыгып, чаа чедишкенин чедип ап турар. Колхоз 1953 чылда күрүнеге дужаар эгт, дүк планнарын ажыг күүсеткен, мал өстүрүнерин күрүне планын иштизи-биле 105 хуу, оон иштинде чыгы малды 110 хуу, хабанын — 115 хуу, дагааны—140 хуу чедир өстүргөн.

Күүселдезин хыналдазында четпестер ам-даа бисте бар. Партия эге организацияны, оон бюрозун шийтпирлерин күүселдезин ам-даа кошкак организастап, кадрлар-биле ажалды багай удуртуп, колхозта хөй-иштинин комсомол болгаш херэжөөн, профвилет организацияларын ажылында багай дузалажып, оларын үндүргөн шийтпирлерин күүселдезин хынавайн турган. Оон түнелинде колхозта комсомол эге организацияның комитетинин ажылы сула. Комсомол хуралдарын куду денелге, ховар эрттирип, комитет чамдык айларда план чокка ажалдап турган. Бригадаларда комсомол бөлүктери ажалдавайн турар. Бо өөредилге чылында комсомолдун политшколязынын кичээл 3 удаа үзүлгөн. Ычангаш бо чылдын март айда «Колхозта комсомол эге организацияның комитетинин ажылы дугайында» партбюронун үндүргөн доктаалы күүселде чок арткан. Партия эге организацияны күүселдезин хыналдазын чорударда ажал планынга баш бурунгаар кирибейн келген.

1953 чылдын сентябрь айда партия эге организацияның бүгү кижигүнеринин массалыг хуралы болган. Анаа СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун доктаалын таныжып, чугаалашкан, көдээ ажал-агыг талазы-биле колхозка ап чорудар хемчеглерин айткан. Чижээ, иштинин малын баш санын дүргөн өстүрер, оон продуктулуун бедилер, фермаларга төрүүр инектин баш санын 139 турганымдан 200 баш чедир өстүрер. Ортумаа-биле бир инектен 750 килограмм сүттү саап, бир хойдан 1,8 килограмм дүктү кыртып алырын айткан.

1953 чылда колхозка тараа культураларын шөлү 1000 га турган, ам 1400 га чедир калбарган турар. Ортумаа дүжүттү гадан 16,9 центнерни алып, картофельди бо чылын 8 ганы тараан болза, ам ону 30 га чедирер, ногаа культураларын 3 ганы тарып турган болза, 20 га чедир өстүрер сорулганы салган.

1954 чылда бүгү колхозчуларын сууржун амдыралче шилчедер болгаш культура-амыдыралды, бүдүрүлге, мал кажааларын тудуун онза калбартыр. СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун үндүргөн шийтпирлерин амыдыралга чедишкени боттандырып—бистин кол сорулгавыс.

К. САНЧИЖАП,

«Коммунизмче орук» колхозта партия эге организацияның секретары.

Комсомолчу пропагандастың дуржулгазы

Кызылдың авторота коллективинде комсомолдун политшколязынын пропагандасты башкы янстудунун студентизи Анастасия Попова өөренип чүүлдерин практикага шы холбаштырып, мергежилдиг башкылар турар. Комсомолчу пропагандастын чугаалап турары болза:

—Мээң удуртуп турарым бөлгүмде аныктар билигн чедип алырынга бүдүрүлгедэ ажалдап турары шыкшаш чүткүлдүг. Пропагандастык бо чылын бир дугаар-ла ажалдап турарым бо. Тема бүрүзүңе кел материалдарын хынамчалыг конспектилешишкан, анаа хымаарышкан литератураны база чаа солуннарын болгаш журналдарын юмчуп, чамдык чүүлдерин долчулап демдегеп ап турар мен. Эки белеткедиг лекция дыйнакчыларга чедигир, а оларнын сонургалдыг айтырыгларын харылаарынга пропагандасты база-ла белен болур.

СЭКП Төп Комитетинин сентябрь Пленумунун доктаалын таныштырып тура анаа чурттуң, областың, ылангыя коллективтин амыдыралында чижектерин пропагандастын холбаштырын турган. Шыжыл-лэшкенин адырынын, билигнин утказын быжыг шийгээдип алырын эш Попова дыйнакчыларынга сумелеп турар.

Анык пропагандастың беселдерин билдингир болгаш солун болуп турарын бөлгүмүн дыйнакчылары чугаалап турар. Оларда токарь Геннадий Шестаков, чолчаы Павел Ложкин шыкшаш билигн ханы шийгээдип ап турар механизаторлар хөй. Комсомолчу пропагандасты Анастасия Попова дуржулгазын улам байдып турар.

В. НАТАЛЬИН.

Дуржулга солчурунун семинары

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). СЭКП Тожу райкому декабрь 14-те партияның кежээки болгаш политшколяларынын пропагандастын дуржулга солчурунун семинарын организастаан. Анаа районун пропагандастын 19 киж киришкен.

Бир хүнүнүн ол семинарынга партия райкомунун секретары Достай-оол, пропагандасты Сумбаажап болгаш оон-даа өске эштер партиянын кежээки база политшколяларынга өөренир темаларынын айы-биле лекцияларын түс бүрүн номчааннар. Семинарнын кирижкилеринде 6 пропагандасты боттарынын ажылын солчур сорулга-биле информациялар кылган.

Методтүг катыжылга

Чөөн-Хемчик районунун Баян-Тала болгаш Ийме чеди чыл школаларын башкыларынын чокота чаа болган методтүг катыжышыкын өөредилге-кижиздилгелге ажалды моон сонгаар улам экижилдеринге улуг идилги болган.

Ол школаларын башкылары боттарынын ажыг кичээлдеринге олурчканынын түнелин үндүргөн. Ийме школанын башкыларынын методтүг дуржулгазын хуралга эки дөк көргөн, а Баян-Таланын чамдык башкыларында илерээн четпестерин моон сонгаар бөлүрөөс дугайында сумелер бердинген.

О. ООРЖАК.

Малчынарның чедишкени

Шынар беш чылда улаштыр колхозтун ховун кыдыр, бодунун мергежилни бедиткени-биле Барыан-Хемчик районун Аксы-Барлык сумузуна «Ленин оруу» колхозтун мурнакчы малчынарын бирээзинге санатырын турар. Чайын малды эки одарладып, кыжын ажаалгазын экижилди, чылыг кажаалар биле болгаш сизген-биле хандырганында чыл бүрүде малды чангыс-даа баш хорамчажок ажаап турар. Ажаалгазын экижилкенден хойнуңу продуктулуг чоруу бедип турар. Хойдан дук алары мурнуңа турганында дыка улгаткан.

К. БОРАНАЯ.

Керээзин күүсеткен

Чаа-Хөл районун «Тилелге» колхозунун коммунист эш Сандапаага баштаткан анычлары бирги аныашкынында чанып келген. Олар районун затогысыр черибиле чарган керээзин эрестиг күүседип, 600 ажыг дийн болгаш өскө-даа өтүк чүүлүн дужааган. Ам Кашпал сийнарында аныаары-биле база аьтаныпканнар.

А. ДАРЖАА.

Бижик билбес чорукту шийтпирлиг узуткаар

Сөөлгү беш чылдарын дургузунда Чаа-Хөл району бижик өөредилгезин бөлгүмнери бижикти билбес турган 450 кижини, биче билер 340 кижини өөреткен.

1953 чылда Ак-Туруг, Урбун сумуларга бижик өөредилгези багай эвес организастыгын. Ак-Туруг сумузуна (даргазы эш Даваа) бижик билбес турган 54, бижикти биче билер турган 46 киж эки өөренип алган. Бижик өөредилгезин организастаарынга сумуда чеди чыл школязынын башкылары эштер Маспын-оол, Кара-оол, В. Өлчей олар илепкеллиг киришкенер.

Ынчала-даа районда бижик өөредилгезин чоруп турарын ишти байлалы дыка четпес 1953 чылдын апрельде кылган үчтү эзугаар алырга, районда бижик билбес 434, бижикти биче билер 432 киж бар. Амгы үеде оларнын иштинден 306 киж бижик өөредилгезин бөлгүмнеринде хаара тутуунаан.

Бижик билбес чорукту дүргөн узуткаар сорулганы салып турар кижинде-ле, а чогуу каш киж бижикти билбес болгаш биче билер болуп турарын дугайында тодаргай үчтүгү кылбай турган сумулар бар. Чаа-Хөл суурнун болгаш Булу-Терек сумунун бижик билбес кижилеринин саны чүгле чокота чаа тодаргайлаштыган.

Бижик өөредилгезин күштелдеринин херээңге көдээ активтин күжү эки эвилелетимизен, культармейжилер четпес шилитип турар. Амгы үеде Булу-Терек, Урбун сумуларда бөлгүмнерден алылаазы ажылын соксаткан. Бижик өөредилгезинге чарыгдар кылдыр бердинген ашка долузу-биле ажылатпайн турар.

Бөлгүмнерин ажылын удуртуп талазы-биле райкүүсом болгаш су-

мулар Советтери шийтпирлиг хемчеглер албайн турар. Райкүүсом бо дугайында бодунун үндүргөн шийтпирлерин күүселдезин контролдавайн турар. Эрткен чылдын апрельде Булу-Терек суму Советиниң даргазы эш Ортуң-оолдун сумуда бижик өөредилгезинин байдалын дугайында илеткелин алгаш, шийтпир үндүргөн соонда, ажал эм-даа экижилээн. Барык-ла бүдүн чылдын дургузунда сумунун бижик билбес болгаш биче билерлеринин иштинде чангыс-даа киж бижикти эки билер кылдыр өөренип албаан. Суму Советтери сөөлгү чылда боттарынын сессияларынга бижик өөредилгезинин чоруп турар байдалын чугаалажып көрбээнин.

Облононун 1953 чылдын февраль 18-те база сентябрь 12-де үндүргөн дужаалдарын районо күүсетпээ. Культармейжилерин семинарын чымдылбарбаан. Районо бодунун чөвүделинге районда бижик өөредилгезинин дугайында айтырыгн чугаалашпайн турар.

Бо ажалга партия, комсомол организацияларында удуртулгазы дыка четпес. Районда эки ажалдыг культармейжилер бар. Оларнын ажылын дуржулгазын илпередир ажал чорувайн келген.

Бижик өөредилгезинин херээңге ишти удуртулганы экижилер херек. Суму санында бижикти биче билериниң болгаш бестериниң үсдүн тодаргайлаары, оларнын аразында бижикке өөренип алганнарын үчтү делтерин тургузуры чугула. Бөлгүмнерин ажылынга доктаамал хыналданы тургузуп, оларнын ажылы үргүлчү чоруп турарын хандыра, ычангаш чокота хуусаала районга бижик билбес чорукту узуткаар.

Е. ЗУБОВА,
облоно инспектору.

Улуг-Хем районунун хереглекчилер кооперациясында

Улуг-Хем районун хереглекчилер кооперацияны улустун доктаамал өзүп турар хереглектин хандырап талазы-биле багай эвес ажалдап турар. 1953 чылдын эрткен он бир айларынын дургузунда ажалды чоннара 13.553.200 рубльдин аш-чем, үлетпүр барааннарын саткан, оон иштинде 11.881.200 рубльдин үлетпүр барааннарын саткан. Чугула херепел барааннары 1.119.600 рубльдин пөс-аймаан, 1.476 муң рубльдин бажын херекселдери болгаш савалар аймаан, 161.300 рубльдин аныз-чугу тургуду херекселдерин саткан болгаш эрткен чылга дөмөйлээрге бараан саарылгазы дыка өскөн. Ол болза чоннун культурут амыдырал чуртталгалынын белээнин көргүзүп турар.

120,5 хуу, эьти—121,0 хуу, пөш гооруун—106,6 хуу, картофельди—79,0 хуу күүсеткен. Белеткелдер конторазы чамдык көдээ ажал-агыг продуктуларын ажыг күүсеткен болза-даа, чамдык чугула продуктуларын планын күүсетпээ, мал ажылыны, 21,8 хуу, саржагы 31 хуу, сүттү 61,6 хуу, куш ээди—1,6 хуу, ногааны—55,7 хуу, аныз бүрү кат-чемисти—47,2 хуу күүсеткен.

Районун бүдүрүлгө килдизи эрткен он бирги айларын дургузунда ажалды чоннара 1.672. 600 рубльдин хлеб-булка кылыгынын магачинер болгаш столоваялар дамчыштыр сатып саарган.

Хлеб-булка быжырыкчылары эштер Е. Чургашева, Т. Котликова олар планын үргүлчү ажыг күүседип, быжырып турар аш-чемин шынарын экижиткенер.

Районун бүдүрүлгө килдизинге хамаарып турар столовая, чайянын бо чылгы септелгези эрткен чылдарга бодаарга эки кылдыган. Столовааларын ишти көрүштүг, дерилгезин эзулуг культурут байдалга тургускаан. Столоваалын, чайянын ажылын культурут байдалга тургузар дээш, чеменикчилерге эптиг ээлдек байдалын көргүзүп, боттарынга онаашкан ажалынга ээларысалгалыг ажалдап турар официантка Н. Тайлакова, столоваянын кучказында ажалдап турар А. Матвиенко оларны демдегээр херек.

Районун хоорайда баш чүлүүр чери эрткен он бир айларын иштинде райгога 13.040 рубльдин орулгазын кириген. Хоорайын баш чүлүүр черинин мастерлери эштер Г. Берникова, В. Сиякыова олар боттарынга хүлээнген ажалынга аксеткидиг ажалдап ажалды чоңу эптиг ээлдээ-биле хүлээп ал, келгеннерни чогуур өй-шаанда саат чокка эрттирип турар.

Х. ТЕМБИРЕЛЬ.

Шээр малдың эдержилгезин организастаан

1954 чылда күрүне планын күүседир сорулганы барымдалаш, Кызылдың көдээ районунун Чкалов атты колхозу төрүүр хөй, өшкүнүң сула эдержилгезин бо чылын үш кезек черге организастаан. Будуркчү малдарын эдержилге мурнуңа сизген, сула-биле чөмгөрип, дус берип турган.

Колхозтун малчынары келир чы-

Тудуг материалдарын белеткеп турар

Тудугтун планын чедишкенин күүселдезинин кол сууру тудуг материалдарын баш бурунгаар белеткеп алырындан хамаарынын билгеш Бай-Тайга районун «Тилелге» колхозу 1954 чылдын тудуунга ыяш материалдарын белеткээрине

кирген. Каш-ла хонуктун иштинде 52 киж 52 аьтыг 9000 чудук белеткен. Колхоз баштаар чери ыяш белеткелинде ажалдап турарларга таарымчалыг байдалды тургускаан.

С. КУДРЕК.

Бүдүрүлгенин бедик культуразы — продукциянын шынарын экижидеринин үндезини

Бистин чуртувустун үлөтүр бүдүрүлгелеринин ажылдакчылары социалистик бүдүрүлгенин улам-на өстүреринин болгаш улустун материалдык чаагай байдалын экижидеринин талазы-биле партиянын болгаш чакатын салган сорулгаларын чедишкенин шиптирлээри дээш демисеип турарлар.

Бистин үлөтүрүвүс бодунун ажылы улам сайырангайжыдарын, иштиги кур-күштерин чогуура-биле ажылга турарын Коммунисттик партия болгаш Совет чакат негеп турар. Шаа ыдыг кур-күштерини бирээни болза, бүдүрүлгенин культуразын бедилери болур. Бистин үлөтүрүвүс тергинин черегини техниказы-биле чепсегенге, күш-ажылдын бүдүрүчүлүүн бедилеринге, үндүрүп турар кылгыларнын шынарын экижидеринге бар бүгү кур-күштерин чап ажылгап болур, эки шынарлыг оран-сава-биле олар хандыртган.

Иштиги аргаларын канчаар ажылдарын улугер-чижээни областын мурнакчы бүдүрүлгелеринин коллективтерин көргүзүп турарлар. Күш-ажылга бедик организмизм болуру, бүгү-үчүлөөлөрүгө хынамчалык болуру, бүдүрүлгеге арыг-шеверини болуру, широк-чурумну тургузуу, ажал шагың чап ажылгаары—бо бүгү болза, бүдүрүлгенин бүгү чедишкенин үндезин болур. Кызылдын азы-чем комбинатынын, автотранспорт конторазынын, Сары-Септин райүлөтүр комбинатынын болгаш областын өске-даа бүдүрүлгелеринин 1953 чылдын эртен 10 айларын дүргүзүндө чедип алган чедишкенини бүдүрүлгенин бедик культуразынын тургустунганы-биле шилбирлатиңар. Бүдүрүлгенин культуразын канчаар бедилерин бүдүрүлгелерин дуржулгалары болгаш ажылдын практикасы көргүзүп турар.

Ажылдын корум-чуруму саңдаргай, ажылдын технологиязын болгаш сагыла-чурумун үрөп турар шаа ыдыг бүдүрүлгелерде продукцияны үрей кылдыр, бүдүрүлгенин экономиктиг көргүзүлгери күөсетимес чексиз көстүп турар. Бир эвес чексиз хирлиг, дериг-херекселдер эки сепетинмези, материалдар чеп болганда чыккылаар болза, коллектив чече-даа кызыл, эки ажылдап турда, бүдүрүлгенин бүгү ажал-чорудулазын шаптыкташыктын таварыштары бээр. Кызылдын электр станциязы багай ажылдап турарынын кол чылдаганы болза, машиналарын эң багай септеп, оларнын күжүн долу ажылдап турарына. Кызылдын дааранылга комбинатынын улуртукулары дааранылганын чектери арыг-сылгы, корум-чурумун деп бадтыкарын кызыл турарлар. Херек кырында оон чек-

тери хирлиг, столдар кырын дооюн дуглаан, белең кылгылар склады деритимези, оон ужурунда кылдыгган хеп аймаа хир, довракка туттурган турары хаая эвес. Комбинаттын (директору эш Питенева) болгаш партия организациязы (секретары эш Мокшина) бүдүрүлгенин ажылдагы бол чептерини дарый узуткап, бүдүрүлгенин культуразын бедилип, аңаа үндөзүлөш, даараан кылгыларнын шынарын экижидери чугула.

Кызылдын алгы заводунун девискээри үр үеде антисанитарлыг байдалга туруп келген. Чурт болгаш одалга үлөтүрүвүнүн область эргеленин хөй санын негедделеринин соонда эш Скороходов заводтун девискээрин корумчуткан. Ыңалза-даа бүдүрүлгенин иштиги культуразы ам-даа чогуур негедде чедир көдүрүлбээн. Ында бүдүрүлгенин графигин сагывайн турар, сагыла-чурумуну технология негедделери күөсетимейн турар. Оон ужурунда заводтун үндүрүп турар продукциянын шынары куду болуп турар.

Бүдүрүлгенин культуразынын чавызы—бүдүрүлгедге сагыла-чурумун чок болуп турарын, эмге-сексе чок чоруктуң чылаш чок эдерин чизи болуп турар. Коллективтин алдарын бодавас чүвени үрей кылдыр кижилер сагыла-чурумуну үрөкчилери боттары хостуг кылдыр санап турарлар. Моон-биле чергелештир бүдүрүлгедге болгаш чекте эң бөдүүн корум-чурумуну чогу анык ажылчынарга база-да багай саңдарын чедирип турар. Ол хир-чамга, үвүр-савыр чүдөлдөргө чачыкша, күш-ажылдын сагыла-чурумун баксырадып турар чүдөлдөр бар.

«Тыва тудуг» трестинин тудуг шөлдеринде ажыл-агыйык эвес чоруктуң уламында чурук тууйбулар оваланы берген, чугай, цемент шыкаш чугула материалдар даштыга кайы хамаан чок чыккылаар. Мындай корум-чурум чок байдалга администрация чери-даа, ажылчынарга-даа чачыга берген: партия организациязы-даа (секретары эш Харламов) бо бүгү байдалга эпже-жир турар.

Тудуг шөлдеринде ажыл-агыйык эвес чоруктуң түңселінде трестинин тудуг ажылдарын шынары куду болуп турар. Тудугларда күш-ажылдын организациязы куду, тудуг материалдары чок болуп турарында ажылчынар шаа-шагы-биле анаа олуруп турарында ай бүрүзүңү планы күөсетимейн турар.

Чамдык ажыл-агый улуртукулары бүдүрүлгелерде күш-ажылдын сагыла-чурумун быжылдарын ай тырыгыры-биле ажылдап турар. Чижээ эгерге, Бай-Хаактын райүлөтүр комбинатында болгаш ынаш за-

водунда хөй-хөй озалдашкынын болгаш прогударын болдуруп турар. Бо бүдүрүлгелерде чамдык ажылчынар станоктарын, чепсек-херекселдерни камнавас, арыг-сылгы тургуспас, харчы-лаа чер болганга октагылапкаш баар чүдөлдөр бар. Нитинин эрге-ажыктары бүдүрүлгенин культуразын бедилерин негеп турар. Бо сорулгану түр үенин херээ кылдыр көр ханы алдагал болуп ийик. Бүдүрүлгенин культуразын бедилери дээш хун-бүрү демисеип херек. Бо ажылга бүдүрүлгелерин бүгү коллективтери киржир ужурулук.

Каш чылдын мурнунда «Трехгорная мануфактура» комбинатынын мастеринин дузалакчызы Владимир Ворошин ажылдар чери шыа организациястаар, дериг-херекселди камнап хайгаараар, чиг-этти болгаш материалдарын камнаар дугайында өртектиг эгелекчи санал үндүрген. Владимир Ворошинин эгелекчи саналы чурттуң бүгү бүдүрүлгелеринде калбаа-биле негептээн. Ыңалза-даа бистин областын бүдүрүлгелеринде бо өртектиг эгелекчин негептеримейн турар. Оон кол чыдагааны болза, үлөтүр, бүдүрүлгелеринин болгаш транспорт организацияларынын ажыл-агый, партия болгаш профэиле организациялары бүдүрүлгенин культуразы дээш социалистик чарышты организациялайн турар, социалистик чарыш кампания хевирлиг болуп турар.

Үлөтүр бүдүрүлгелерде партия, профэиле организациялары болгаш ажыл-агый улуртукулары бо байдалды чокку үеде эдери чугула. Владимир Ворошин, Серафим Котов болгаш өске-даа новаторларын кайгамчыктыг үлөгер-чижээниг бүгү ажылчынарын кижизип, оларны улустун байлаан камнап камгаларын эзузунга кижизидери чугула.

Үлөтүрүн мурнунда туруп турар улуг сорулгалар-биле холбаштыр үлөтүр бүдүрүлгелерде партия организацияларында негедде өскөн. Администрация черинин ажыл-чорудулганын контролдар дугайында СЭКП Уставын оларга тыыскаң эргезин ботландырышсан, партия организациялары бодунун саңдаларын бүдүрүлгенин бүгү ажылынга улгатырар херек. Партия организациялары болза, бүдүрүлгелерин экономиказын ханы санынги кирер, күрүнө планнарын долдр болгаш ажыр күөседиринче массаларны мобилизастаар, новаторларын дуржулазын иделкейлиг деткир болгаш чептерди, чептер-биле эптеп чок демисеип хүлээлгели.

М. ЕМЕЛЯНЦЕВ,
СЭКП обкомунуң үлөтүр, транспорт болгаш харылаа кидизинин эргелекчизинин оралакчызы.

Чаа чылдын чагыдылгазынга

1954 чылда парлалга чагыдылгазы Таңды районунуң колхозтарында чедишкенин чоруп турар. Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели чагыдылганын бердинген санын прахта ажыр күөсеткен. Башкылар коллективниге, школалыктарга, ылангыя колхозчуларга чаа чылда солуннар, журналдар бижидилгезин организациястаар ажылды колхозтун даргазы эш Канчыр-оол, ында партия эге организациязынын секретары эш Ширинжик олар эки удурткан.

Чагыткан солуннарын номер эрттирбей номчуп, билдинмез чүдөлдери бо-ла айтырган тургулар Удунбарга, Танзын-оол, Чал шыкаш колхозчулар хөй. Олар келир чылдын бижидилгезинге эң иделкейлиг киришкенер.

А. ДОРЖУ.

Төрелдерин киржилгези

Чөөн-Хемчик районун Хөндөргейле школанын интернады чылыг, чырык чагаай. Интернаттын ажылы дээш чүтле башкылар эвес, ында уругларнын төрелдери база улуг кизингенин салып турар.

Төрелдерин талазында Анай-Хаак, Семит, Даржыкпала, Манмаа олар интернатка 14 плазбелерин, 15 эш иштиги хептерин, 34 чүтүр, хөй-леңдерчи даарап берген. Интернаттын өске-даа ажылдарына төрелдерин киржилгези улуг.

К. СВЕТАШЕВА.

Аңчыларнын олчазы

Тожунуң аңчылары
«Совет Тыва» колхозтун алдарлыг аңчы эш Тагбажыкка баштапкан аңчы бригаданы областын аңчыларынын бирги черин ээлеп турар. Оларнын эрес кашагай, хөй чылдарын дүргүзүндө дуржулазы болгаш черин байдалын эки билеринде 10 хонуктуң иштинде 80 кишти өлтүргөн. Бригаданын кижизипүвү Эрес-оол 33 кишти өлтүргөш күрүңеге дужааган.

А. ЛЕПЕШКИН.

Чөөн-Хемчиктин аңчылары
«Искра» колхозтун эш Содунамга баштапкан аңчы бригаданы белеткек чери-биле чарган керээзин күөсеткен. Каш-ла хонук иштинде 1956 динин өлтүргөш күрүңеге дужааганнар.

Х. ТОРЖУ.

Каа-Хем районун аңчылары
Районун аңчыларынын кызымкак айылдааны-биле күрүңеге хөй өлүктү кирип турарлар. 71 харлыг эш Шарыпов 15 кирза, 137 динини, анык аңчы эш Головин 243 динини, Бутовский 250 динин күрүңеге дужааганнар.

С. МААДЫ.

«Республика» ЧАГААЛАР

Школа назылыг уругларны өөредир

Бистин чуртувустун өзүп ораар биче чаштарын билигил, бедик культурулук кижилер кылдыр өөредип кижизидер, оларны келир үенин төлөптиг кадрлары болдулар дээш Коммунисттик партия болгаш Совет чакат улуг сагыш салышкынын кылып, хөй-хөй хөрениги чаргыдап турар. Делгем, каас-чараш школалар, мун-мун башкылар уругларга бараан болдунган.

Ол бүгүнү чөп ажылдаары, бүгү нитинин ыявыла өөредилгезинин дугайында партиянын болгаш чакатын үндүргенин хоойлуну чайгылыш чок күөседир хамааты кижизип бурузундан, партия, совет база улус өөредилгезинин органнын дааран негетинер. Бо чугула херекке харыс-салга чок, салга байдалды өвүр районун Сагы, Солчур көдээ Советтери болдуруп турар.

Сагыда «Кызыл тук» колхозтун колхозчулары Дуг-оол, Балчин-Даваа II, IV класстарга өөренер дээш школага келген олооларын өөредилге чылынын эгезинде-ле чанатады алгаш барган. Ылангыя коммунист эш Балчин-Давааның 3 уругларынын 2-зин күрүнө хандырылганын киргеш, чүтле чангын бодундан хандырар кылдыр улуг чингедде көргүскөн турбуже-ле, ол IV класста өөренип турар олуң күөсет эгелеп-ле өөретпейн барган. III класста өөренип ужурулук олуң эш Очур-оол база өөрендирбээн. Солчур сумуда ада-нелер эш-

тер Оюуту, Даваа, Чарык оларнын Сагы эге школазынга өөренип турган 4 уруглары база-ла школадан дашкаарлаан. Бо талазы-биле школанын баштаар чери чогуур хемчеглерин ап, ол ада-нелер-биле харылаашкаш каш удаа негедде кылза-даа түңгөл бербээн.

Шаа ыдыг шыа эвес чоруктуң кол чылдаганы болза, бир талазында үстүндө айтынган ада-нелер боттарынын ыдыктыг хүлээлгезин утуп, уругларнын чырыктыг келир үенинге шалтыктап турарын, ийи талазында көдээ Советтер болгаш мыла партия эге организациялары чептес ажылдап, бо чугула хебекти тооп көрбейн турары болур.

Бистин биче чаштарынысты өөредир, кижизидери хуунун херээ эвес, ол база күрүнө херээ, хөй-нитинин херээ болур. Ындыг болганда, чер-черин партия, совет организациялары школа назылыг бүгү уугулар өөренген турарын чедип алыр дээш хемчеглерин алыр, школадан ажы-төүн оспаксырадыр буру, оудуулу чачылдар-биле шынык демиселди чоруп хүлээлгели.

Ада-нелер эштер Дуг-оол, Балчин-Даваа, Оюуту, Очур-оол, Даваа, Чарык олар боттарынын уругларын совет школаже—эртеминч болгаш культуранын үндезинерин дарганаакчызынче эгидерин хөй-нитин негеп турар.

Т. САРЫГ-ООЛ,
К. САГААН.

Урезиниң шынарын экижидер

Элбешкидиг дүжүт өстүрүп алгырыга урезиниң шынары кол айтырны бирээни болурун билери чугула. Бо дугайында Улуг-Хем районун чамдык колхозтары чүтле сан сүрер, а урдунуң арылганын урезинерин үнүштүгүң талазы-биле айтырны ындыг-ла сонургавайн турар. Районун элэң хөй колхозтары келир чылы херэгелээр тараа культуранын урезинерин сан талазы-биле безин мынчага чептелеп албаан.

Амгы үеде колхозтарда белеткенин урезинерин үнүштүгүн хыналдазы чоруп турар. Районда 10 колхозтардан 8 колхозтарда белетке-

тинген 702,4 тонна урезинерден 495,8 тонна хынап көргө оон 209 тонназынын үнүштүгү шынары багай болган.

Урезиниң үнүштүгү эки шынары дээш демисел Киров аттыг, «Күш-ажылдын хосту» база «Партиянын XIX съездин» колхозтарда багай эвес деп чүвени хыналда көргүскөн. Ыңаарга Дмитрий аттыг, Мурунин аттыг база Сталин аттыг колхозтарда байдал дыка чептес, ол колхозтарын даргалары эштер Сүмбүр, Базаан, Дашыл-оол олар бо талазы-биле багай ажылдап турар.

Х. ТЕМБИРЕЛЬ.

ШЫНЫН МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИ-БИЛЕ

«Улус өөредилгезинин херээде чептерин узуткаар»

Улуг-Хем районун улус өөредилгезинде чептерин шүгүмчүлээн чүл 1953 чылдын сентябрь 4-те №216 «Шынга» парламентыган.

Ук чүлдү облоно бодунуң хуралыга чугаалажып көргөш, район-

унуң улус өөредилгезин экижидер талазы-биле хемчеглерин алган болгаш районга практиктиг дуза көргүзери-биле тускай кижини Улуг-Хем районче чоруткан деп облоно редакцияга дыпнаткан.

ТАЙБЫҢНЫ КАМГАЛААРЫ—БҮГҮ УЛУСТАРНЫҢ ХЕРЭЭ

Чер бөмбүрээнин бүгү типтеринде ак-сеткидиг миллион-миллион кижилер тайбынның херээ дээш демисеиптерин бүрүн шиптирлиг. Бо ахтыны кижиги төрелгезинин эң калчаараан дайыннары безин херекке албайн баар аргажок болуп турар. АКШ-тын чачыкчы бөдүктөринин агрессивч кезээнге баштапкан дайын кысыкчылары бөдүүн кижилерини мегелээр төлөдө, бүгү-ле чепсектерини хөдөлүшкенине кирип турарлар. Ындыг болза-даа, кандыг-ла өчүкчөңгээ улустун эзулуг шимчээшкенин ол чаагай сорулгалын чажырар талазы-биле тайбынның дайыннарынга дузалавайн турар. Шүүт терорлар чорук безин бүгү чурттарда тайбынның күштеринин өздөзүн доктадып шыдавайн турар.

Тайбын талаакчыларынын шимчээшкени болза, улустар аразынын дүшкүрүлүг чоруну кошкардынга сонургаалдыг бүгү кижилерини националы болгаш расазы, шажын-чүдүлгези, политиктиг үзөлдөлдөрү ылгал чокка катыштыр турары-биле ол күштүг болуп турар. Тайбын дээш амгы шимчээшкени тайбын камгалаары дээш демиселге улус массаларын сирый катыштырар деп сорулганы бодунуң мурнунага салып турар. Ол шимчээшкени камгалаары дүжүрер болгаш социализмин тургузар деп сорулганы салбайн турар. Тайбын талаакчыларынын амгы шимчээшкенин үндөзүндө бүгү чурттарын аразына найыралдыг харылааларын доктадып тургузары, ийи системаларын тайбын кожа-хелбээ турарын хандыры, дайын кысыкчыларынын кем-буруулуг, агрессивч планнарын үзөп деп улустарнын шиптирлиг күзел-соруу туруп турар.

Тайбын дээш шимчээшкени дайын пропагандазынга удур, улустарын будулушкунга кирерин оралдажып турар тайбынның дайынчынарын чүзүп-базың өвүзүнаринга удур

демиселди калбартырыны чугула сорулгалын бодунуң мурнунда салып турар.

Тайбын дээш шимчээшкенин амгы үе-чавында характерлиг шынары болза, боттарынын национал хамаарышпас чорун дээш, империалисттик дарлалдан болгаш дорамчалдан хосталары дээш демисеип турар колония болгаш хамаарылагы чурттарын калбак улус массаларын ында киржип турары болур. Азиянын база Оожум океанын чурттарын тайбын талаакчыларынын хүрээлине кемчээл чок өскөн.

Тайбын дээш шимчээшкенин бүгү чурттарда кайгамчык улуг калбарышкыны оон массалыг чоруну, тайбын камгалалында улус массаларын хөдөлүшкенин чидиг тура сорулугу характерлиг болуп турар. Стокгольм Кыйгырынын аагаанга 500 миллион кижилер, ынаарга беш улуг күрүнелерин аразына Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелин кыйгырынын аагаанга—600 ажыг миллион кижиги боттарынын аттарын салган чорук ол дугайы тодаргай херечилеп турар. 1952 чылда тайбын камгалалында улустарнын Вена конгрезинге чүтле Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелинге баштапкан организацияларын төлээлекчилери эвес, харын тайбын талаакчыларынын шимчээшкенине бактаап кирбейн турар болгаш улустар аразынын байдалы аңгы-аңгы үзөлдөлдөрүгү катыжышкынын, ассоциацияларын төлээлекчилери база киришкен.

Тайбын талаакчыларынын национал комитеттери барык-ла шупту чурттарда тургустунган. Тайбын камгалалынын оон-он муң комитеттери хоорайларда болгаш көдээлерде, заводтарда болгаш фабрикаларда, өөредилге, албан черлеринде ажылдап турар. Олар болза, улус масса-

ларга шыны чедирип, дайын пропагандистеринин өнүк-чөңгөзүн болгаш хоп-нүгүлүн чылча шаап турарлар.

Капиталдын чурттарында ажылчын аныгын организациясты чоруп өскөн, ажылчынарын, тараачыннарын, херээженерин, аныктарын депшильгелиг бүгү-делегей организациялары чер болганда тургустунган. Тайбынның херээ дээш маалдыгы демисел чорудуп турар коммунисттик партиаларын ат-алдары хемчээл чокка өскөн болгаш быжыккан.

Улустарнын тайбын камгалалында демисел боттарынын үре-түн-сөлдөрүн шагда-ла берген. Корей улустун улуг тиймелгези дайынны күштерин ойталаар кылдыр албадап болуп болгаш албадар ужурулук деп идегелди бүгү мурнакчы кижиги төрелгезинин медресинге быжылган.

Бо чылды июньда Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели чурттар аразында бүгү-ле маргылаалыг айтырыларын тайбын арга-биле шиптирлээри дээш демиселди күштелдеринче улустарны кыйгарган. Улустар аразынын айтырыларын тайбын таарыштыры дээш кампанияга калбак улус массаларын киржилгези болза, тайбын талаакчыларынын шимчээшкенин күжүнүн база күчүзүнүн чаа бадтыкашкыны болган.

Улустар аразынын айтырыларын тайбын шиптирлээри дээш кампания эң янзы-бүрү формалардыг болуп турар: референдумнарын чорудары, ат салышкынын чыыры, хуралдарын, митингилерин, конференцияларын, дискуссионнарын эрттири. Тайбын талаакчыларынын ажыл-чорудулганы ам-даа улуг калбарбаан чурттарда парламентарий депутаттары-биле ужуражышкынын чорудуп, маргылаалыг айтырыларын тайбын таарыштыра-

рын негешшан, парламентарилерге, чакзактарга дилег бижиктер чорудары организацияст турар. Чижээ, Вьетнамда дайынны, соксадыры дээш, париж болгаш бонн шериг керзелеринге удур шимчээшкени Францияда улуг-биле калбарган. Француз улустун канчаар-даа аз-жок хөй кези «Арпа армиязы» дээр чүвени тургузарына, милитаристтик Германияны катап төртүңгеринге шиптирлиги-биле удурлашып, дайынның политиказын буруу шаап турар.

Барын Германияда маргылаалыг айтырыларын тайбын таарыштыры дээш кампаниянын үндезин болза, немец улусту национал катастрофины орунчче кирип тыртып турар Аденаурэвич өлүмүгү политиказына удур, Германияны ремили-таризастаарына удур герман айтырынын тайбын шиптирлээри дээш шимчээшкени болур.

Японияда кадыг-дошкун өлүрүкчү чорук турза-даа, америк шериг базаларын тударына болгаш америк шериглерин чуртка тудуп тургузарына удур, чуртту ремили-таризастаарына удур, боо-чепсегелешкенин эидере бүдүрүлгези удур, СССР болгаш Кыдат-биле экономика бааза культурулук харылааларын доктадып тургузары дээш шимчээшкени бүгү улустун характерлиг болуп турар.

Бразилияда тайбынның национал чөвүлелин инициатива-биле бүгү улустун санал алышкыны чорутуп турар. Чүс-чүс муң бразилдер улустар аразынын бүгү дүр-бүшкүнерин болгаш чөрдөлдө-рин чазактар аразына дугуржулгаларын аргалары-биле шиптирлээри дээш үнүн көдүргөенер. Бо шыкш референдумнарын Канадада, Гаеамаалада, Австралияда болгаш өске-даа чурттарда чорудуп турар. Канадада Ванкуверин тайбын камгалалынын чөвүлели бүгү-ле маргылаалыг айтырыларын тайбын таарыштырынын идеязын хоорай чурттакчылары канчаар көрүп турарын билди алыр дээш чокта чаа санал-онал алышкынын чорут-

кап. Санал-оналын берген 421 кижилерден 412 кижилер айтыртыга бадтыкалдыг харылааганнар.

Американың Катшыкан Штаттарында тайбын талаакчыларын кадыг дошкун истеп сүрүп турза-даа, бүгү чурттар аразына экономика баштап культурулук харылааларын калбартыры дээш, чачыкчы болуктерин агрессивч политиказына удур үнер улам күштүг чангылыштыр турар.

Совет улус болза, бүгү-ле ак-сеткидиг кижилер шыкш Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелин Будапешт сессиязынын шиптирлиг изили-биле деткип турарлар. Тайбын камгалалынын Совет комитетинин бо чылдын август 31-де Москвага болган пленуму болза, ак-сеткидиг күзел-соруу турда маргылаалыг болгаш шиптирлетимез айтырыларын таарыштырыныче орукту тып болур болгаш оон-биле үр база быжык тайбынның хандырып болур деп миллион-миллион тайбын талаакчыларынын бүзүрелинге совет улус бүрүн катыжып турар деп медресезин. Хоорайларда болгаш көдээде, бистин чуртувусту бүгү булунчанын совет кижилер Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелин Будапешт сессиязынын болгаш тайбын камгалалынын Совет комитетинин пленумуну шиптирлерин изин-биле деткенин.

—Долгандыр көрүнөрем, чуртталга бажынарнын, школаларнын, клубтарын, эмелдеринин, санаторийлерин тудуушкунуң көрүнөрем—деп слесарь эш Круглов Москваның «Калибр» деп заводтун коллективинин хуралына чугаалаан. Бистин төрөөн Коммунисттик партияны болгаш Совет чакымыс ам улустун материалдык чаагай чорунуң улам ынагы көдүрүлүшкүнүн хемчеглерин айткан.

Совет кижинин өсө бурузунда, оон алдарлыг күш-ажылчы херектеринде, оон бүгү улустар-биле найыралдыг чурттаар күзелінде тайбын ханы мынакш болгаш гуманизм тодаргай көсүк. Совет кижилер тайбын тургузушкунуң сагыш са-

лышкынын-биле долдунган. Олар болза, бистин чуртувус улам байлак болгаш күчү-шыдалыг болган тудум-на хан-төгүшкүнүң чаа дайыннарын кысыр аргалар дайын кысыкчыларында эвээш болурун билип турар.

Бүгү чурттарда тайбын талаакчылары дайыннын айылы ам-даа улуг деп

Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы

Барымы талакы үш күрүнелерини Бермуд ортудуктарга болган чөвүлөсү хуралы

Атлантика океанда, Америка динтен ырак эвосте турар, Бермуд ортудуктарга АКШ-тын, Англиянын болгаш Франциянын чазактарынын баштынаарынын чөвүлөсү хуралы болуп эрткен. Ол чөвүлөсү хуралга ол барымы талакы күрүнелерини даштыкы керектер министрлери болгаш хөй санын эксперттер база киришкенер.

Кочуну чакыды-биле эртип тургулаан ол чугаалажышкыны чоруп турганын болгаш түнелдерин биживншаан, чугаалашкан хөй айтырыгынын талазы-биле улуг чөвүлөсү Бермуд чөвүлөсү хуралынын киржикчилерини аразына үгөн дээрин даштыкы парламент айтыр турар. Француз парламентини тодаргайлап турарын эзугаар алырга, «бодуну ады адалас политикакы чөвүлөсү болуп турарынды тумандалчак байдал-биле бижитинген» чөвүлөсү хуралдын медегеленден ол тодаргай көстүп турар.

Ынчалзажок «күштүн» политикакы бодан эрги угланышкынын оларнын түнел медегеленин тумандалчак болгаш чиндиргей чугааларындан тып алыры берге эвес, чөвүлөсү хуралдын киржикчилери боттарынын күжүн (шериг күжүн ычча деп турарлар) «тайбынны болгаш айылы чок чоруктуң магадылалы» деп санап турарлар деп медегелде овозалап айтып турарлар.

«Ол күштү болбаазырадып сорудуларга» кученишкенин моон сонгаар-даа салырынын дугайын ол чарлааннар. Эске өстөр-биле өглээрге эидере чөвүлөсү хуралын улуг улуг хемчээлдиле үргүлдүлөр дээни ол. Чөвүлөсү хуралдын киржикчилерини политикакы үндезини болза, Соңгу-Атлантика керезин дээр чүве (АКШ баштадыр 14 капиталист күрүнелерини агрессия шериг эвиле-ти тургусканы керезин) болуп болгаш ол моон сонгаар-даа болуп артар деп медегелде айтып турар. Оон ычак чөвүлөсү хуралга көрдүнгөң айтырыгынын медегелде санап айтып турар. Ол айтырыгынын иштинде: Германия дугайында айтырыгы, «Европаның камгалал нинтилежилгези», тодаргайлаарга «европа армиязы» дээр чүвениң дугайында болгаш ыраккы Чөөн-чүктүң айтырыгы бар.

Улуг чөвүлөсү хуралынын бар болуп турарынын харазындан чөвүлөсү хуралдын киржикчилери нарын айтырыгынын иштинден шоолуг эвес айтырыгыларга шиттир хулээп алыр аргалык болганнар деп, чагырыкчы-бөдүктөргө чок, кичээ, Лондонун «Таймс» ышкаш дыка хөй буржуаз солунар минип турарлар. Америк парламент база ынды түнелди үндүрүп турар. Скриппс-Говар деп содун трестинин корреспондентизи Шекфордтун бижип турары болза: «Бермуд чөвүлөсү хуралына күзөп турган чүвенин күрүнө амылдакчыларындан кым-даа чүве чедип ап шыдаван... Французтар өскөлөргө көөрдө, эң-не эвөш чедипшкенин болуп чана бергенер. Ужурашкан черин хурээлзэн тенниң сывырған демирлерин өтүр эртип турган медээлер бугу талаларнын элдесинген ангадаашкынынын дугайын херечилеп турар. Американын Черчилльди элдесинип кайгааннар, англичанын Эйзенхауэрни элдесинип кайгааннар, ыччаарга Черчилль биле Эйзенхауэр ийн французтарын бодалын элдесинип, аайын тып-пай барганнар».

Дөрт күрүнелерини төлөөлекчилерини чөвүлөсү хуралын чымдырар дугайында совет саналды барымы талакы күрүнелерини хулээп алганы болза, Бермуд чөвүлөсү хуралын карачангыс тода болгаш боттук түнелди ол болган деп барык бугу даштыкы парламент санап турар.

Ынчалзажок бир чугула байдалды бодаары эргекч чугула. Чуд дие, америк дипломатия дөрт күрүнелерини чөвүлөсү хуралын дугайында айтырыгын херекке албас деп, бодуну чалчаларын база ыччаар албаар деп бодаан дээрзин даштыкы парламент медегелеп турар. Бүгү делегейин байдалын оожургадыр сорудгалык, чугаалажышкынынын аргазы-биле улустар аразынын маргаладыгы айтырыгынын шиттирлээрине Совет Эвилели-биле ужуражыр бодунуң хөң чогуң АКШ-тын чагырыкчы бөдүктери ыш көжөгө-биле дуглаулары оралдашканнар, ол соруда-биле Совет Чазактын ноябрь 3-те нотазын хажытканнар. Ол соруда-биле дөрт күрүнелерини чөвүлөсү хуралын чымдырар дээрге Совет Эвилели ойталап турар-дыр деп суртал шуугаазынын үндүргөн турганнар.

«Чикаго дейли Ньюс» солунуң бо талазы-биле тодаргай бижип турары болза: «Европаның камгалал нинтилежилгези», тодаргайлаарга кол халдакчы күжү болза катап төрүтүнгөн гитлержи шериг болуп ол-ла «европа армиязы» боттук бооп тургустунмаан шаанда, АКШ-тын чагырыкчы бөдүктери Совет Эвилели-биле ужуражыр хөңү чок болуп турар».

Ынчалзажок дөрт күрүнелерини чөвүлөсү хуралын эзулуг дайзынаарынын хоозун мезгин сойгалап илереткен Совет Чазактын ноябрь 26-да нотазынын соонда, боттарынын чурттарында хөй-нинтиник саналын тооп көөр ужурга таварышкан Англиянын болгаш Франциянын төлөөлекчилери совет саналды хулээп албас аргазын тыпшааннар. Бо чүүл талазы-биле АКШ-тын төлөөлекчилери боттарынын «биче чалчаларынын» аайынга кирер ужурга таварышканнар. Дөрт күрүнелерини чөвүлөсү хуралын чымдырар дугайында совет саналды хулээп алганы дээр улустар канчап-даа барымы талакы үш күрүнелерини баштынаарынын эвес, харын «хөй-нинтиник талазындан аштырбас саналды ыйдышкынынга» чүгүлдү дээр ужурут деп француз «Либерасьон» солун бо дугайында бүрүн бүзүрөлдиг бижип турар.

Бермуд чөвүлөсү хуралын киржикчилерини аразына «европа армиязын» тургузар дугайында айтырыгы талазы-биле улуг чөвүлөсү хуралын эзулуг чөвүлөсү хуралын киржикчилерини аразына «европа армиязын» тургузар деп чагынып алгаш, АКШ-тын чагырыкчы бөдүктери герман милитаризмин катат тургузарын чажыраын күзөп турарлар. Дөрт күрүнелерини конференциянын чымдырарын азы оон түнелдерин манавайн ыткаш, «европа армиязын» тургузар дугайын француз чазак чедип алган турарын Вашингтонун төлөөлекчилери негеп турган деп Ассошиэйтед Пресс агентиниң медегелеп турар. Герман милитаризмин катат тургустунаарына удурланган француз улустун хөй-нурүзүнүн удурлаанышкынынын дугайын чугаалаваска безин, француз парламентиде ол керээге удурланган күчүлү оппозициянын дугайын Ланьель биле Бидо утуп шыдавастар. Ынчалза-даа АКШ-тын Францияге угландырган ыйдышкынын Черчилль деткээн.

Индий-Кыдат дугайында айтырыгы талазы-биле Францияга чогуур ыйдышкыны кылган деп Бермуд ортудукка чоруп турган корреспондентилерин хөй санын медегелдерин илередип турар. Бир эвес француз чазак Индий-Кыдатта байдалды тайбың таарыштырынын талазыне кандыг-бир базымын кылыптар болза АКШ дораан-на «Францияга хамаарыштыр бодунуң политикакы эде көөр апаар болгаш ону шериг күжү катап тургустунган Барымы Германияга удурлааныштыр чааскаандырызын кааптар» апаар деп АКШ-тын төлөөлекчилери медегелзэн дээрзин англи парламент диндеп турар. Оон-биле холбаштыр англи «Дейли экспресс» солунун бижип турары болза: «Француз конференциядан муңгаргай болгаш кударгай чоруктаннар дээрзин кайгаан херек бар деп бе».

Ыраккы Чөөн-чүк айтырыгын талазы-биле үш күрүнелерини аразында чидиг чөвүлөдээр база илерзэн.

Барымы талакы үш күрүнелерини Бермудка болган чагыс талалык чөвүлөсү хуралын чымдырар дугайында совет саналды барымы талакы күрүнелерини хулээп алганы болза, Бермуд чөвүлөсү хуралын карачангыс тода болгаш боттук түнелди ол болган деп барык бугу даштыкы парламент санап турар.

Америк империалистерини Пакистанда чимзенишкенини Чер бөмбүрзезиниң эң-не яныз-бүрү черлеринге шериг плацдарнын тургузарын америк чагырыкчы бөдүктөр бодунуң стратегиязынга онза ужу-дузалык деп көрүп турарлар. Даштыкы парламентини медеззин эзугаар алырга, АКШ бодунуң шериг ужу-чүүл базаларын деле-

гейиниң 49 чурттарында тургузуп алган болуп турар. Амгы үеде америк империалистер Пакистанны бодунуң агрессия планынынга кириштирип алыр сорулга-биле ол чуртта күженишкенин чимзенишкенин чорудуп турар болгаш ол чуртту агрессия планынга кирип алгаш, Иранга болгаш араб чурттарына улам улуг ыйдышкынын таварыштырып, АКШ ол чурттарны Чоокку Чөөн-чүктүң агрессия блогунга кирип тырттып алырын оралдажып турар.

Америк эрге-чагыргалар Пакистанны кайы хире улуг ужу-дузалык деп көрүп турар дугайын Нью-Йоркта үнүп турар «Ньюсуик» деп журнал чулчуруп үндүрүпкен. «Пакистан болза, Хайбер сынынын талазында орус күрүнениң мырыңай чоогуна чыгыштыр турар. 13 дивизия болуп органиастатынган, 250 муң кижилги пакистан армия-тергини эки шериг деп санатып турар, ыччалза-даа ол армия чөспөгө-нинишкени негеп турар. Ында бирги чергеини ийн аэропорту бар. Ол аэропорттарыны кайызынга-даа реактивтик самолеттарын хондуруп болур. Ол аэродромнар амгы англи-америк ужу-чүүл базаларынын четкинин калбартык болулар ийик» деп ол журнал бижээ.

АКШ-тын азия чурттарын эргип чоруп турар оралакчы-президентизи Никсонунуң чоокта чаа Пакистаннын найсаланынга чораанын оон-биле кады черле анаа эвес.

Никсонун Пакистанга чедип келгени болза, АКШ-тын америк-пакистан шериг эвилелин чарар дээр болды-биле холбашкан деп Пакистаннын хөй-нинтиник айтыр турар. Оралакчы-президентини Карачиге чедип келгени болза, АКШ-ка үр «аалдап чораян» генерал-губернатор Гулям Махоммедтин Пакистанга эеп келгени-биле холбашканы кайгааны.

Пакистаннын премьер-министри Махоммед Ала-биле болгаш пакистан армиянын кол командылакчызы генерал Айюб Хан-биле Никсон чугаалажышкынынар чоруктан деп Индиянын парламентизи медегелеп турар. Оон-биле кады бодунуң чугаазынын бирээзинге АКШ «Пакистанны камгалаар» апаар деп Никсон медегелзэн.

«Доон» солун Никсонун, Пакистаннын эрге-чагыргалары-биле чугаалажышкынынын биживншаан, медегелеп турары болза, Пакистан биле АКШ-тын аразында шериг дугуржулганы чардына берген азы чарары удатпас деп хулээп көөр кылдыр ол медегелди хөй-нинти ыччаар билип турар.

Пакистан биле АКШ-тын аразында шериг чугаалажышкынынаарына Мурнуу-Чөөн Азиянын бүгү чурттары дүвүрөп турар. Делегейин ол районунга шериг эвилелин тургузарын оралдажып турар америк империалистерини чимзенишкенин илередип турар. «Улуг чурттарынын илередип турар... оон улуттук бүдүрүлгези эң дүргөн өзүп турар...»

«Польша тайбынын аажок күзөп турар-дыр, Польшаның чер болганын «Францияга хамаарыштыр» иңг ынакшыдык кайгамчык илерээшкенин херечизи болганын» Даладе оңзалап медегелзэн.

Франциянын тайбың талалакчыларынын национал конференциязынын ажытынганы

ПАРИЖ. Тайбың талалакчыларынын национал конференциязы Парижде декабрь 12-де ажытынган. Конференциянын ажылында чурттуң бүтү районнарындан келген 500 төлөөлөр кирип турар. Конференция дараазындагы ийн айтырыгларны чугаалажыр: 1. Тайбыннын Бүтү-делегей Чөвүлелинин сессиязынын ажылынын база Франциянын айдыл чок чоруну хандылары болгаш улустар аразынын дүшкүүрлүг чоруну чавырылдылары дээр француз улустун демиселинин дугайы. 2. Тайбың талалакчыларынын шимчээшкенин органиастыг хевирлериниң база чуртта чорудуп турар кампаниянын эң калбак херлинишкенин болгаш дээштиг болур чоруну хандырып шыдаар аргалык хемчеглерини дугайы.

(СЭТА).

Франциянын национал хуралынын бөлүк депутаттарынын Польшадан үнүкени

ВАРШАВА. Франциянын Национал хуралынын бөлүк депутаттары Польшаның Улус Республикасынагы бир недела болгаш декабрьн 11-де Варшавадан Париже үнүпкен. Алчылар Варшава, Гданьск, Гдин, Солот, Вроцлав Краков хоорайларга чоругулап, оларнын ажыл-агыйы-биле танышкан; олар хоорайларын тудуларынга, чаа Гутанын металлургия комбинатында болгаш Вроцлавтын вагон тудуунуң «Пафава» деп заводунга чораяннар; Польша Улус Республикасынын сейм депутаттары-биле болгаш Вроцлав хоорайын Болеслав Берут аттыг университетин профессорлары-биле ужурашканнар. Алчылар «Мазовше» коллективтин концертине база олурушкан.

Даштыкы-биле культурулу кады ажылдажылганын польша комитеди декабрь 11-нин кезезинде Франциянын Национал хуралынын депутаттарынын алдары дээр Варшава хулээп алышынын кылган; хулээп алышыкына польша сейминин депутаттары, а ол ышкаш эртемниң болгаш культураның төлөөлекчилери олурушкан.

(СЭТА).

Француз парламентиниң бөлүк депутаттарынын Польшага чораанынга хамаарыштыр

ПАРИЖ. Франциянын Национал хуралынын бөлүк депутаттары Польшага чораанын мурунда-ла дыңнаткан болгаш.

Ол бөлүктүң кежигүнү Эдуард Даладе Францияга эеп чана берген медегел кылганын Франс Пресс агентиниң дамчыдып турар, ында чугаалап турары:

«Бузуңдуудан чаа, улам-на күштү Польша тыптып келген. Польша кичээгенин аар улуттуну катат тургузарыне болгаш дагы төрүндүреринче угландырып турар. Бүгү чурт кайгамчык улуг тудул болуп турар... оон улуттук бүдүрүлгези эң дүргөн өзүп турар...»

«Польша тайбынын аажок күзөп турар-дыр, Польшаның чер болганын «Францияга хамаарыштыр» иңг ынакшыдык кайгамчык илерээшкенин херечизи болганын» Даладе оңзалап медегелзэн.

(СЭТА).

Вьетнамга тайбың дээр демиселдин Францияда меделзэ

ПАРИЖ. Вьетнамга тайбың дээр демиселдин меделзэ декабрь 14-те Францияда эгелзэн.

Күш-ажылдык Бүгү-нинти конфедерациязынын чингине секретары Ален Ле Леаптын медегелли «Юманите» солун парлаан. Вьетнамга тайбың дээр демиселдин меделзэнын программасы чоңуң яныз-бүрү хезектериниң хуралдарын чымдырарын. Индий-Кыдатта дайынын соксадыр деп исегле бижиктин адаанга ат салышкынынын чыры көрүп турар деп Ален Ле Леап ол медегелдине медегелзэн. Франция-биле тайбынчыдыга дугайында чугаалажышкынынын чорударына белегин илереткен президент Хо Ши Минниң медегелдине доп-дораан харыяларыныче Ален Ле Леап француз чазакты кыйгырган.

(СЭТА).

„АКШ империализминиң колониалдык системазынын чөлөнгизи“

АКШ-тын политикакы дугайында индий солунунун бизисп турары

ДЕЛИ. Индий чазакка чок болуп турар «Нейшын геральд» солун «Колониалдык система болгаш АКШ» деп эгелдиң редакция чүүлүн парлаан.

АКШ-тын «тайбынга ынакшыдынын» болгаш «демократизмин» дугайында Никсонун бадыткалынын хоозунун илередип ычача шапышаан, солунун бижээни: «АКШ Франко-биле эвилел тургузуп турда, олар демократиянын камгалакчылары болур дээрзинге делегейинч бүзүрзери берге. АКШ Кореяда Ли Сын Манни, а Тайвань ортудукта—Чан Кай-шини деткип турда, ону кичи төрелгенин эргелериниң камгалакчызы деп санаары чөгенчиг-ле... Антикоммунистик фронтуну тургузуу сорулга-биле АКШ француз империяны Индий-Кыдатта болгаш Соңгу Африкада деткип, улустуң хосталгалык шимчээшкенин базарынче куткуп турда, АКШ колониалдык системанын дайызы болур дээр дугайында оон бадыткалын билип алыры берге-дир.

«Коммунистик колониализм» дугайында чулчуруп тура, Никсон болза, Британ Гвианада демократиянын боой тудукуллары орустар эвес, Малайяда өдүркү чорукту боттанды-

(СЭТА).

Пакистан-америк шериг пактызы Ортаагы Чөөн-чүктүң болгаш Мурнуу-чөөн Азиянын бүгү чурттарына кыжанып турар

ДЖАММУНУң БОЛГаш КАШМИРНИН ЭРГЕ-ЧАГЫРГА ХУРАЛЫНЫН ДАРГАЗЫНЫН МЕДЕГЕЛЕЛИ

ДЕЛИ. «Пакистан Таймс» солунун дыңнадып турарын эзугаар алырга, Джаммунуң болгаш Кашмириниң эрге-чагырга хуралынын даргазы Гулям Мохаммед Садык Джаммуга чүве чугаалап тургаш, «Пакистан-америк пакт барымы талакы күрүнелериниң Азиянын чурттарынын иштиги херектеринге, киржилгезиниң айылын тургузар» деп медегелзэн. Ам Индиянын, Пакистаннын болгаш Азиянын өске-даа чурттарынын улустарынын ол айылыды буруу шавар ужурутуп үези келген».

(СЭТА).

Афганистаннын даштыкы херектер министриниң медегелли

ПАРИЖ. Кабулдан Франс Пресс агентиниң корреспондентизиниң дамчыдып турары болза:

Афганистаннын даштыкы херектер министр Наим-Хан Франс Пресс агентиниң корреспондентизинге, декабрь 11-де мынча деп медегелзэн: Пакистанга АКШ-тын талазындан шериг дузаламчызы бир эвес херек кырында көргүстүнгөн болур болза, ону амгы байдалдарда Афганистанга кыжанып кылдыр

(СЭТА).

Харысалгалык редактор Д. О. БЕГЗИ.

ВИТАМИНЕР БҮГҮДЕГЕ АЖЫКТЫГ

ВИТАМИН „А“ бичи уругларын өзүлдө болгаш организм сайыраарына, ол ышкаш чоруктарын өйүндө чөп ажылдарына чугула. Дагаанын согузарар азырын» эмнеп экиртир болгаш ол аарыгын болдурбас, баш имиртинде көөрүн экидиер. Илангыя, ол болза, чидиг чырык хергелээр кижилерге, автомаша чолалчыларына, ужудукчуларга болгаш оон-даа өске ерге эң чугула. Организмин калдавыры аарыгларга удурлары кучулдирер. Витамини саттыг херэжевнер болгаш уруг эмзирер илер амылдарын сумелээр.

ВИТАМИН „В“ нерви аарыгларын эмнеп экиртир болгаш аарыгын баш удур болдурбас, нерви системанын быжыгылар Аар ажылдык үезинде, база нервинин турулук үезинде, ылангыя аар күш-ажыл болгаш угаар ажылы кылып турарларга, саттыг херэжевнерге база уруг эмзирер илерге эң чугула херектик.

ВИТАМИН „В“ эмне хемчээлди-биле шингээди алырын болгаш организмге шынган эъттерини катат тургузушкунунга дузалаар. Организмге бо витаминниң чок ботуру кештинчириниң, карактын огувуң чуга карттарынын хувулуп аарырынага чедирер. Баш дүгүнү өзүлдө эң чугула.

ВИТАМИН „С“ дынга аарыгын эмнеп болгаш баш удур камгалаар база этиндерер, кызыктыдык быжыгылар, халаавырыг аарыгларга удур организмдин демисежир күжүн экидилер Цианганың халдычак х-вириге (ничти кошай бергенд), дүргөн шагзыр баксыраанда, ажыл кылып шыдаар аргалык баксыраанда хергелээр.

ВИТАМИН „Д“ организмге фосфор-кальцийлиг солукшуну таварыштырар. Уругларын сөөктериниң болгаш душтериниң өйүндө чөп өзүшкүниң эргежок чугула. Рахиттен баш удуо камгалаар болгаш этиндир эмнеер. Саттыг база уруг эмзирер херэжевнерге үрө-төлдүн болгаш эмнеп уругларын ш-ни чөмөннишкенинге, а ол ышкаш илериниң организмдин ичти быжышкынынга аң ажыктык. Кижилерин сөөгү сыганда, ону тудуштуруп, экиртиринге дузалаар.

ВИТАМИН „РР“ организмге белоктарын өй-шазында шингээринге дузалап турар. Пелларга деп аарыгдан аарлашкыч болгаш экиртириниң эм болуп турар, бази нерви болгаш ижин-шөйүңү аарыгларын үезинде хергелээр.

ВИТАМИН „Р“ гипертензияны (каа басышкыны улгадырын) эмнееринге ажылап турар.

Витамин чүүлдерин бүгү-ле аптекалардан рецепт чокка негенер.

Тыва областың санитар-чырыдышкыны бажыны.
